

Position Paper rondetafelgesprek 23 september Defensienota

Nationale Aspecten

Mart de Kruif

Bij deze doe ik u toekomen mijn 'position paper' voor bovengenoemde sessie. Omdat het begrip 'Nationale Aspecten' niet nader is gespecificeerd, zal ik mij beperken tot de impact van de defensienota voor de Nationale verdediging in crisistijd in fysieke, conceptuele en mentale zin, waarmee alle drie aspecten van militair optreden worden afgedekt.

Maar om te beginnen: Nederland is in oorlog. Niet staatsrechtelijk, niet juridisch, noch politiek, maar wel in de praktijk. Het is onmiskenbaar dat er partijen zijn in de wereld waarbij de waarden en deugden van democratie niet tellen, militair vermogen als een legitiem en uiterst gangbaar middel wordt gezien om persoonlijke doelen van machthebbers of nationale doelstellingen te realiseren en basisrechten van oorlog en medemenselijkheid niet tellen. Die het voortbestaan van onze landen en onze cultuur niet als een gegeven zien en macht laten prevaleren boven leiderschap en samenwerking. Dat is niet alleen theorie, maar dat zien we dagelijks door diverse fysieke dreigingen en zelfs aanslagen en sterk gestructureerde en zeer omvangrijke campagnes die ons denken en doen moeten beïnvloeden. Ons voortbestaan met onze waarden en deugden is in gevaar.

Wat moet Nederland doen om deze dreigingen het hoofd te bieden? Dat is heel veel en is niet alleen een taak voor defensie. In dit document zal ik mij echter beperken tot Defensie en Defensienota 2026 als leidraad voor de toekomst van de krijgsmacht. In ga niet herhalen wat in de nota staat, maar een aantal elementen aangeven die meer toelichting en mogelijk actie verdienen. Ik zal dat, gedachtig de functie van een pointpapier, beknopt en puntsgewijs doen, verdere toelichting kan dan ter plekke plaatsvinden. Qua structuur zal ik de punten behandelen aan de hand van de drie componenten van militair vermogen, de fysieke, mentale en conceptuele component.

Maar alvorens ik in de diepte ga: deze Defensienota is een robuust document waarin blijkt wordt gegeven van een diep besef dat onze veiligheid in het geding is en de uitdaging om te kunnen beschermen wat ons dierbaar is groot is. Het is een race tegen de tijd die soms onconventionele acties vraagt op alle componenten van militair vermogen. Het is een grote en belangrijke stap voorwaarts. Maar we zijn er nog lang niet. Op deze basis zal ik hieronder aangeven wat naar mijn mening nog nodig is en belangrijk is om inhoud en effect van de nota te kunnen versterken en Nederland veilig te houden. Dat is mijn uitgangspunt.

De fysieke component van militair vermogen is de zichtbare en tastbare capaciteit van de krijgsmacht. Het omvat het personeel (militairen), het materieel (zoals voertuigen, schepen en wapens) en de logistieke organisatie. Hierbij wil ik de volgende punten naar voren brengen.

- Nederland is fysiek niet veilig. Dat zal ook terugkomen bij de behandeling van de conceptuele en fysieke component, maar hier is evident dat we Nederland op dit moment niet kunnen verdedigen tegen fysieke dreigingen. Er is te weinig menskracht op vitale infrastructuur langdurig en effectief te kunnen beveiligen, herstelcapaciteit (zoals brugslag) is zeer beperkt en er is geen sprake van een dekkende, gelaagde en integrale luchtverdediging. Als voorbeelden.

- Daarnaast kunnen we de impact van vernietiging op Nederlands grondgebied moeilijk mitigeren. De hulpdiensten zijn opgebouwd op efficiency, niet op langdurige effectiviteit. Instituties die hierin tijdens de Koude Oorlog voorzagen, zoals de Bescherming Burgerbevolking en het Korps Mobiele Colonne bestaan niet meer.
- Onze vitale communicatiesystemen zijn kwetsbaar en vaak eenzijdig uitgevoerd. Met name de verbindingen tussen het Rijk, provincies en gemeenten zijn niet robuust uitgevoerd, noch redundant.
- De defensie-industrie is weliswaar aanwezig, maar mist cruciale elementen die in oorlogstijd voor Nederland, onze zelfstandigheid en krijgsmacht cruciaal zijn.

Wat zijn hier mogelijke oplossingsrichtingen?

- ✓ Nederland moet een integrale militaire capaciteit ontwikkelen die onder éénhoofdige leiding in alle vijf de dimensies (land, zee, Lucht, cyber, ruimte) het Nederlandse grondgebied in zijn totaliteit effectief kan verdedigen.
- ✓ Nederland moet gaan beschikken over een luchtverdedigingsautoriteit die niet alleen wordt gezien als een 'leverancier' van luchtverdediging, maar ook als een zelfstandig Operationeel Commando wat kan functioneren onder het op te richten Nationale Territoriale Commando.
- ✓ Zorg voor redundantie bij kritieke communicatiesystemen bij overheid en publiek bestuur. Redundantie bestaat hierbij niet alleen uit verminderen van de kwetsbaarheid, maar ook uit het uitrollen van verschillende systemen. Hier geldt het aloude adagium 'één verbinding is geen verbinding'.
- ✓ Bij nieuwbouwprojecten van de overheid moet bescherming en redundantie worden meegenomen. Tijdens de Koude Oorlog moest in Duitsland ieder overheidsgebouw worden voorzien van een beschermde ruimte die kon dienen als functionele installatie voor nationale taken van de overheid, inclusief militair gebruik. Dat zou ook in Nederland slim kunnen worden toegepast.
- ✓ Zorg dat onze defensie-industrie in ieder geval innovatie mogelijk maakt, herstellvermogen voor vitale wapensystemen in huis heeft en (bovenal) in staat is de eigen munitie voor een deel te produceren. Niet alleen omdat voortzettingsvermogen in een conflict van cruciaal belang is, maar ook omdat het hebben van 'eigen' munitie ook de mogelijkheid biedt bij andere landen (schaarse) munitiesoorten te verkrijgen. Want munitie is ook een ruilmarkt.
- ✓ Nederland moet beschikken over meer capaciteit voor rampenbestrijding.

De conceptuele component. Dit is het 'denkwerk' achter het militaire optreden. Het omvat de doctrine (de militaire denkbeelden en grondbeginselen), strategie, procedures en de manier waarop de strijdkrachten worden getraind en aangestuurd.

- In de nota wordt gesproken over uitbreiding en intensivering van de militaire samenwerking met andere landen. Hoe lovenswaardig ook, dat kan niet het eindpunt zijn. Binnen Europa worstelen we met samenwerking met andere landen, bijvoorbeeld op materieelgebied.

Nationale belangen interfereren vaak met de wens tot meer samenwerking, terwijl de fundamentele strategische belangen van de landen niet of nauwelijks van elkaar afwijken in een sterk globaliserende wereld. De ambitie zou daarom verder moeten gaan, van samenwerking naar integratie.

- De consequenties van de inhoud van de nota voor de organisatie van Defensie worden niet of nauwelijks besproken, terwijl steeds duidelijker wordt dat de sterke hang naar centralisatie binnen het ministerie haaks staat op innovatie, aanpassingsvermogen en redundantie. Bovendien impliceert innovatie ook falen. Niet ieder project zal slagen, want de kern van innovatie is leren van het doen. Dat moet worden geaccepteerd als consequentie. De organisatorische component is in de nota derhalve onderbelicht.
- Logistiek blijft defensie enorm kwetsbaar. Niet alleen is er nauwelijks voortzettingsvermogen in personeel en materieel, maar ook industriële productiecapaciteit in onvoldoende aanwezig in structuur en middelen.

Hoe zouden we deze observaties kunnen gebruiken om defensie en de effecten van de nota te versterken?

- ✓ We moeten op termijn van samenwerking naar integratie. Ik doel hierbij niet op een Europees leger. Dat vindt ik een intellectueel aantrekkelijke gedachte, maar gaat veel te lang duren, als het er überhaupt ooit van komt. Daar kunnen we niet op wachten. Maar ik kan mij wel voorstellen dat (bijvoorbeeld) de hele Koninklijke Landmacht volledig wordt geïntegreerd in de Bundeswehr. Want de fundamentele belangen van Nederland en Duitsland zijn vrijwel identiek en integratie staat bij vertrouwen, durf en visie en die groeien vaak van onderaf.
- ✓ De organisatie van het Ministerie van Defensie moet worden gereorganiseerd, gebaseerd op de lijnen van de filosofie van leidinggeven binnen defensie gebaseerd op Opdrachtgerichte Commandovoering (Mission Command). Dat impliceert (simpel gezegd) dat de Minister bepaalt wat Defensie moet kunnen (het waarom), de CDS dat moet vertalen in effecten en budgetten (het wat) en daar waar noodzakelijk krijgsmacht breed coordineert, en de krijgsmachtdelen dit concreet vertalen in visie, plannen en acties (het hoe). Want innovatie ligt vooral bij de gebruiker.
- ✓ Maak voortzettingsvermogen een hoofdpunt van beleid en koppel dit aan een concreet industriebeleid waarin opschaling een cruciaal element is.

Tot slot van dit drieluik van beschouwing van de drie componenten van militair optreden richt ik mij op de mentale (of morele) component. Dit betreft de geestelijke kracht en de wil om te vechten. Het omvat het moreel, het militair ethos, de motivatie van de militairen en het maatschappelijk en politiek draagvlak voor de missies.

- De uitbreiding van de personele capaciteit bestaat vooral uit reservisten. Op zich is dat een prima optie, haalbaar en nodig. En het verstevigt de band tussen krijgsmacht en maatschappij. Maar er is ook een keerzijde. Het gevechtsveld wordt niet eenvoudiger, hetgeen steeds meer eisen stelt aan professionaliteit en vakmanschap. Dat betekent niet alleen de noodzaak tot functionele kennis en ervaring, maar ook is het nodig dat één militair diverse functies op zich kan nemen. Zo kan een geweerschutter ook functioneren als Combat Live Safer, die in staat is de meest noodzakelijke traumatologische handelingen te verrichten

bij gewonde militairen. Daarom zullen reservisten vooral een aanvulling dienen te zijn op een professionele krijgsmacht, maar geen vervanging.

- De werving van defensie kijkt nog te veel naar papieren werkelijkheden, zoals vooropleiding. Dat reduceert niet alleen de pool van potentiële kandidaten met (mede daardoor) soms structurele vullingsproblemen, maar doet ook geen recht aan de brede interesse die onder jongeren heerst om te kunnen dienen bij defensie.
- Ook in deze nota wordt vermeld dat veteranen recht hebben op erkenning en waardering. Dat is al jaren de beleidslijn, maar vele veteranen voelen zich hierdoor niet meer aangesproken. Zij vragen niet om erkenning en waardering, want die is er wel. Zij vragen vooral om te kunnen worden ingezet daar waar hun specifieke kennis en ervaring kunnen bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken en een betere veiligheid. Hier wordt een groot en vakkundig potentieel structureel onderbelicht en te weinig gebruikt.
- Nederland heeft niet 'een krijgsmacht', maar de krijgsmacht is integraal deel van onze maatschappij, het is 'ons leger'. In dat opzicht is het interessant om na te denken over een bredere inbedding van de krijgsmacht in de maatschappij.

Hoe kunnen we dit concreet omzetten in actie?

- ✓ Zorg ervoor dat bij de uitbreiding van defensie de kern blijft bestaan uit professionele soldaten. Dit kan worden bereikt door anders te kijken bij keuringen, minder op geschiedenis en meer op potentieel. Maar ook door meer aandacht te besteden aan de maatschappelijke en sociale achtergrond van de kandidaat en meer actief zoeken naar wegen om rigide eisen niet te laten prevaleren boven perspectief en ontwikkeling.
- ✓ Verander het veteranenbeleid van 'erkenning en waardering' naar 'herkenning en waarde'. Want veteranen bieden een ongekend potentieel wat nu niet of nauwelijks wordt gebruikt.
- ✓ Denk serieus na over de invoering van een maatschappelijke dienstplicht. In de zorg, natuurbeheer, educatie, veiligheid en de krijgsmacht. Hierdoor wordt niet alleen het beeld bestreden dat de overheid er voor iedereen is, maar dat wij allemaal de overheid zijn. En het is ook het beste middel tegen polarisatie in de maatschappij. Samen dingen doen is de kweekvijver voor kennis, begrip en solidariteit.